

ARTE POETICE

■ Nr. 104
■ Octombrie 2022
**Cafeneaua
literară**

Ancheta *Cafenelei literare*

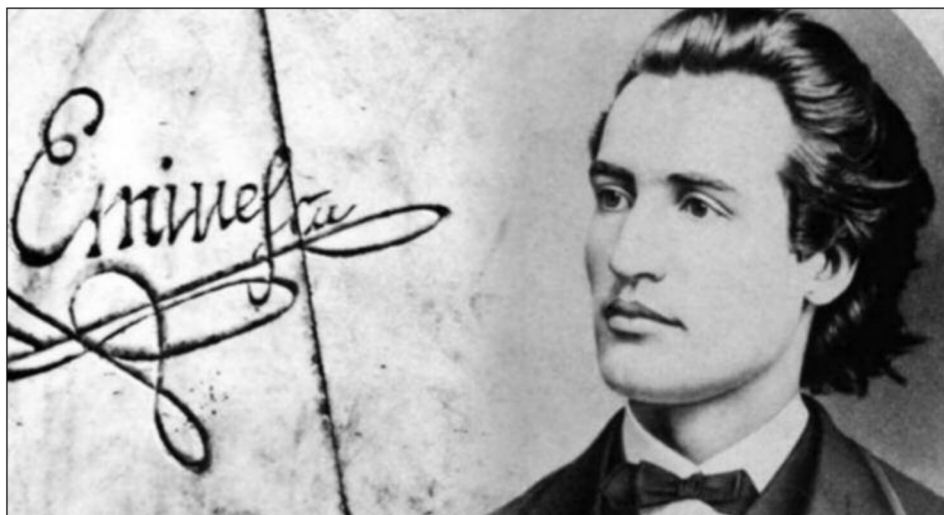
POEZIA LUI EMINESCU ȘI POEZIA CONTEMPORANĂ

În speranța că nu ne-am osificat și că încă ne mai punem problema valorii și a destinului poeziei, vă propun să răspundeți la întrebările acestei anchete exact așa cum credeți de cuviință.

1. S-a discutat foarte mult și în fel și chip, în literatura noastră, despre poezia lui Mihai Eminescu. Ce critic/critici credeți că a/au analizat mai bine, mai aproape de ființa ei, poezia lui Eminescu?

2. Cum evaluați, astăzi, poezia lui Eminescu? Este ea (1) o poezie de excepție, o capodoperă, ocupă ea o poziție centrală în canonul literaturii române, (2) este o poezie de valoare medie, ori (3) este o poezie modestă, sau chiar minoră, după cum au decretat într-o anchetă mai mulți scriitori tineri, în revista *Dilema*, din 27 februarie 1998? Pentru un alt poet, optzecistul Călin Vlasie, „Eminescu este idiotul național” (interview cu poetul Daniel Corbu, în revista *Feed Back*, nr. 2/2005), iar pentru Cezar Paul-Bădescu, autorul antologiei *Cazul Eminescu* (Paralela 45, 1999), Eminescu este un „poet inert și ridicol”...

3. Ce caracteristici, trăsături sau constante poetice (estetice), sau numai pseudopoetice (pseudoestetice, deci modeste), credeți că are poezia lui Eminescu, raportată, firește, la cerințele estetice ale poeziei majore de astăzi sau ale poeziei majore din secolul XX? Sau raportată la poezia majoră dintotdeauna? Ce vă seduce sau ce vă nemulțumește în poezia lui Eminescu?

4. Dacă apreciați poezia lui Eminescu, în ce serie de 5-10 poeți de valoare o includeți?

5. Ce poeți, români sau străini, credeți că se situează înaintea poeziei lui Eminescu?

6. Ce influență a avut poezia lui Eminescu asupra poeziei (românești) ce i-a urmat? A ridicat sau a coborât ea calitatea (valoarea) poeziei noastre?

7. Cum este poezia de astăzi față de poezia lui Eminescu? Prin ce caracteristici îi este superioară? Sau prin ce caracteristici îi este inferioară?

8. Este Eminescu astăzi un poet citit de lectorul obișnuit?

Virgil DIACONU,
6 martie 2022

MARIANA NICOLAE

**Profesor
universitar emerit**

„FIECARE VEDEM ÎN EMINESCU CEEA CE SUNTEM PREGĂTIȚI SĂ VEDEM”

1. Este o întrebare dificilă pentru că presupune un răspuns complex, prin urmare voi încerca, inevitabil, să simplific lucrurile. În primul rând, pornesc de la poziția mea de cititor matur (*ad litteram*) al operei eminesciene. Am crescut cu poezia lui, revin la ea, o recit și acum spre uluirea unora dintre studenții mei, spre enervarea altora și, desigur, spre bucuria celor care recunosc sursa. Probabil mai puțin revin la proză, dar și aici basmul minunat „Făt-Frumos din lacrimă” m-a urmărit cu imaginile lui puternice o viață. Pentru generația mea, Eminescu a fost nu doar poetul național, dar și un test al curiozității intelectuale, a ceea ce puteai să spui inedit despre ceea ce se spusese de infinite ori. Criticii, cu alte cuvinte cititorii profesioniști ai operei eminesciene, sunt pentru mine clasicii: Călinescu, Vianu, Streinu. Și fără nici o ezitare, desigur, Zoe Dumitrescu-Bușulenga.

Mărturisesc că viața și vremurile m-au obligat să privesc scena literară de la o distanță, probabil, confortabilă. Sigur că am o mulțime de opinii personale cu privire la receptarea operei lui Eminescu azi, ca orice cititor relativ educat, dar nu pot face referiri la ele aici, într-un spațiu oarecum restrâns. Încercând să rezum, însă, cred că adorarea neselectivă sau demonizarea *en gros* a poetului reprezintă, într-un fel, o imagine a stării culturii românești de astăzi. Lipsa acută de resurse (nu doar financiare, ci și de acces și mobilitate internațională), neimplicarea suficientă și constantă a celor care gestionează politicile publice culturale, evident orgoliile personale multiple și acute, și multe altele, fac din receptarea publică a poetului un teren minat. Probabil că dintre criticii de azi rezonoz cu Alex Ștefănescu.

2. Suferim de complexul universalității sau, dacă vreți, al buricului pământului, pe care-l au, de altfel, și alte culturi mici, deși nu toate. Și nu doar în domeniul literaturii. De ce trebuie Eminescu etichetat și pus într-un raft? Sigur că are uneori patina epocii, dar nu întotdeauna. Și credeți că Shakespeare e citit/citat/înțeles de toți cititorii/spectatorii de azi a căror limbă maternă este engleza britanică? Sau, mai aproape de perioada în care a

trăit Eminescu, credeți că Tennyson sau Wordsworth stau pe noptiera sau masa de lucru a adolescenților de azi? Nu, desigur, dar există o întreagă industrie care trăiește din comercializarea, de diverse tipuri și pentru diferite categorii, a bardului! Mai puțin a celorlalți, deși cine a vizitat Marea Britanie știe că fiecare așezământ cultural are propriul magazin de suveniruri cu tot felul de obiecte. Shakespeare a creat o adevărată nebunie manufacturieră, sigur susținută de politici publice adecvate. Am mai scris despre asta – așa că nu detaliez aici. De la ediții bibliofile pentru cei care și le pot permite, la brelocuri, șepci și, da chiar, Doamne ferește, lenjerie intimă. Ce să mai zicem de jocuri video, spectacole de toate felurile, filme etc. etc. Dar de nebunia războaielor culturale pe care le poartă cu înverșunare diverse segmente ale elitelor de aiurea sau de la noi, ce putem spune? Vorba lui Mark Twain, și nu numai, nimic nu-i nou sub soare. Și dacă avem impresia că ne-a venit o idee nouă, nemaiauzită, este bine să căutăm ceva mai mult. Cineva s-a gândit la ea demult. Poate ușor în altă formă, dar ... „Toate-s vechi și nouă toate: / Vreme trece, vreme vine.”

Spunea la un moment dat Eugen Negrici că receptarea poetului Eminescu este o chestiune de identitate generațională. Fiecare vedem în el ce suntem pregătiți/educați să vedem. Nu vreau să duc comentariul până la capăt, dar cred că argumentul este evident. Eu prefer să mă raportează la poet din punctul de vedere al trecerii mele personale prin viață. Și găsesc constant aspecte care mă ajută să-mi găsesc locul în acest univers volatil care este lumea de azi și în care el, luceafărul, este o constantă. Relativă desigur, dar în raport cu zilele noastre finite...

Și nu pot să nu-l parafrarez pe Rege: e unul care cântă mai bine decât Eminescu? / Cu-atât mai bine țării, și lui cu-atât mai bine... Dar nu putem uita nici ce a spus poetul necuvintelor „Tu n-ai murit / pentru că eu sunt trupul tău care vorbește cu vorbele tale” sau alt mare poet drag inimii mele, „Și pentru că toate acestea / Trebuiau să poarte un nume, / Un singur nume, / Li s-a spus Eminescu.”

Dacă poezii cei mari se-nclină în fața lui, dacă el rezistă în cultura populară, a romanțelor, a rap-ului, dacă ambasadori ai unor țări străine îi recită poezia sau cântă lieduri pe versurile lui, atunci nu pot decât să reiau cele spuse la început. Respectiv, că fiecare vedem în Eminescu ceea ce suntem pregătiți să vedem.

3. De ce să-l judecăm pe Eminescu după cerințele estetice de astăzi? Care oricum nu sunt unanim acceptate? Vorbim despre poezia românească, despre cea anglo-saxonă, despre cea occidentală sau, Doamne ferește, despre cea asiatică sau africană? Cred că, așa cum am mai spus, Eminescu, ca orice mare poet, reprezintă un refugiu pe care-l găsim când avem nevoie de el. Sigur, dacă știm unde să-l căutăm. În cele din urmă, este o chestiune de preferințe personale, dar care ține și de educație și, de ce nu, de dorința de a aparține unei zone care a dat naștere unor lucruri ce ne-au marcat viața. Viața mea, cel puțin, a fost marcată într-un mod fericit. Nemaivorbind de străinii care l-au apreciat și-l apreciază în continuare – cei care știu românește. Ceilalți, din păcate, în afară de traduceri ale lui Adrian Săhlean și de încercările creative ale lui James Moulder, nu pot să-și facă o imagine asupra poetului cât

mai apropiată de cea pe care o vedem noi, cei care-l iubim.

Ce-mi place la poezia lui Eminescu? Muzicalitatea frazei, poveștile lirice spuse cu multă naturalitate, simplitate aparentă și straturi de semnificații pentru cei care au răbdarea și știința să le descifreze.

Ce nu-mi place? Probabil didacticismul, sigur radicalismul unor atitudini politice care și-au pierdut, sau poate nu, semnificația pe care le-o dădea El. Dar nu mă obligă nimic să citesc ce nu-mi place. Dar ceea ce-mi place... îmi umple sufletul de bucurie.

4. Poate este o comparație deplasată, și totuși, ce prefer: o rochie de seară, elegantă, misterioasă, plină de rafinament, sau blugi și pantofi sport? Ce mi-ar plăcea? Să merg uneori cu Orient Expresul (presupunând că pot plăti biletul), sau cu trenurile de mare viteză accesibile publicului larg din țările care au investit în infrastructura lor feroviară, la care noi românii avem acces doar când mergem în țările respective? Și răspunsul este simplu: depinde de context, de momentul vieții, de puterea noastră de cumpărare. Da, o componentă importantă a culturii este astăzi cea financiară care, dacă există, poate deveni un instrument de marketing foarte puternic.

Nu pot compara poezii români cu cei din altă cultură. Nici măcar între ei. Dar, într-o ordine aleatorie, Alecsandri, Eminescu, Coșbuc, Arghezi, Minulescu, Blaga, Sorescu, Stănescu, Brumar, Vieru... Și, da, sunt și dintre cei mai tineri, dar mă opresc aici. Aștept să mi se decanteze preferințele.

5. Pentru mine personal nici unul, deși iubesc mai mulți. Dar nu sunt înainte sau în urmă. Sunt simultani în funcție de momentul în care vreau să-i vizitez. Simboliștii francezi, Robert Frost, Michael Swan, devenit poet după ce a fost un lingvist remarcabil.

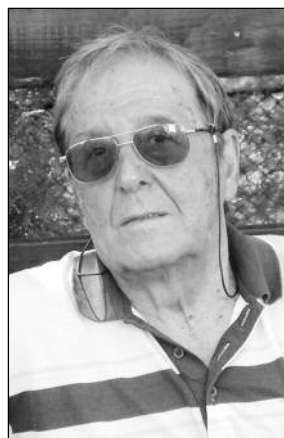
6. Influența poeziei lui Eminescu cred că este imensă. A folosit limba română în moduri nemaiîntâlnite până la el. A demonstrat că poate exprima idei care nu fuseseră exprimate până atunci. Și la fel se întâmplă și azi – folosim limba română doar pentru a avea conversații utilitare, de bucatărie sau... Iar pentru „idei, pentru tehnologie” folosim englezisme, cu o lene intelectuală pe care o scuzăm simplist prin faptul că nu avem conceptul în română. Mare parte din cuvintele tehnice pe care le-am împrumutat sunt, de fapt, metafore în limba de origine: *world wide web*, *format painter*, *paste*, *print* etc. Dar pentru metafore ai nevoie de poeți sau, probabil, de traducători-poeți. Iar traducătorii în cultura noastră... nici măcar nu pot spune nimic despre munca lor minunată, a unora desigur, pentru că mă apucă plânsul.

7. Poezia de azi reflectă lumea de azi. Este ea superioară lumii lui Eminescu? Nu știu – este cu siguranță mult mai confortabilă. Ne-a făcut mai comozi, ca să nu spun mai leneși. Promisiunea a fost că ne vom preocupa mai mult de lucrurile creative. Scris, de exemplu, indiferent că este proză sau poezie. Dar, ne-a transformat pe mulți în consumatori de divertisment, în oameni comozi pentru care gândirea este incomodă, mai ales dacă presupune atitudini nemajoritare. Vorba lui Kahneman, bazată pe cercetarea pentru care a luat Premiul Nobel: gândirea profundă (de sistem 2) ne solicită la maximum

organismul (de fapt, doar creierul) din punct de vedere energetic și, atunci, instinctiv preferăm să n-o folosim. Educația, pentru cei care pot medita, face minuni și ne ajută să filtrăm ce ne spun sursele din fluxurile principale de gândire prin propriile noastre filtre.

8. Ce citește lectorul obișnuit al zilelor noastre? Este mai puțin o chestiune de alegere personală, cât mai ales de marketing. Cum ajung cărțile la cititor? Dar despre ce fel de citit vorbim? Cititul pe platforme sociale, ascultarea de podcasturi sau cititul de cărți clasice, analoge? Am pe telefon aplicația Mihai Eminescu – Întreaga operă. Și da, o deschid, mai ales poezia. Uitasem o parte din versurile de la *Somnoroase păsărele*, poezia preferată a nepotului meu de opt luni, și... nimic mai simplu. Acum este foarte fericit când i-o murmur la ureche. Aproape zilnic. Este parte a educației viitorului cititor. Și, desigur, și a mea – rememorez. Creierul meu este probabil fericit.

Întrebările puse merită ridicate pentru a ne obliga la reflectare. Răspunsurile sunt poate incomode, greu de dat, dar... merită puse.

CONSTANTIN TRANDAFIR

Critic literar

POEZIA LUI EMINESCU O INCLUDEM ÎN SERIA CEA MAI ÎNALTĂ, PRINTRE CEI MAI MARI CINCI POEȚI AI LUMII

1. Criticii mai apropiați de ființa poeziei lui Eminescu sunt Titu Maiorescu, G. Călinescu, Perpessicius.

2. Poezia lui Eminescu este o poezie de excepție, genială, ea ocupă o poziție centrală/prioritară în contextul literaturii române.

3. Vina e a mea că n-am auzit de optzecistul Călin Vlasie, de Cezar Paul-Bădescu. Creația marelui poet are atâtea valori estetice, imposibil de enunțat aici, încât se poate spune că ea se situează în sialul poeziei majore de astăzi și al marilor poezii dintotdeauna. Ea nu poate decât să producă o imensă satisfacție estetică. Să repetăm: Eminescu e un poet romantic-modern, ar fi irrelevant să-l fixăm între granițele curentelor literare. Dante Aligheri,